

Midwintermalen?

Foto: Hans de Kroon

Het is een traditie op heel veel molens, het midwintermalen. Dit gezellige evenement vindt plaats in de maand december en vaak in de avond. Dan is het extra sfeervol met lichtjes, muziek, oliebolletjes, pannenkoeken en nog veel meer. Bij sommige molens in het oosten van het land is ook het midwinterhoornblazen een traditie. Het leukste is natuurlijk als dat bij de molen gebeurt.

Molens waar je een kijkje kan nemen zijn molen De Vriendschap in Weesp, molen De Roos in Delft, de Molen van 's-Gravenzande, de Kilsdonkse Molen in Heeswijk-Dinther, Krijtmolen d'Admiraal in Amsterdam, De Eendracht in Alphen aan de Rijn, de Cornwerdermolen in Makkum, de Wijchense molen en nog veel meer molens.

Kijk op de website van de molen voor meer informatie.

Tradities: kerstster in top, midwinterhoornblazen, oliebolletjes eten

Kinderfeest in het Openluchtmuseum in Arnhem

Als je erbij was, weet je het al, het kinderfeest op zaterdag 28 oktober was superleuk. Heel veel kinderen waren met hun ouders gekomen, voor het feest en natuurlijk voor al die mooie molens in het museum. Bijna alle kinderen wisten de antwoorden van de molenkwis en tonen zich echte molenkenners. Ook waren er drie kinderen die een schoolreisje naar een molen wonnen voor hun eigen klas.

Wil je volgend jaar ook komen?
Meld je aan bij dhm@molens.nl.

De
**Hollandsche
Molen**

Molenstenen maken

Stenen: We kennen verschillende stenen om graan te malen; de natuurstenen en de kunststenen.

- Blauwe stenen zijn stenen van basaltlava. Dat is gestolde magma van een vulkaan. Ze komen uit Mayen in de buurt van Koblenz in Duitsland en worden daar uitgehakt in steengroeven. Ze bestaan uit één stuk.
- Franse stenen zijn stenen van kwartsiet ofwel zoetwaterkwarts. Ze komen uit de vallei van de rivier de Marne bij La Ferté. Ze zijn samengesteld uit verschillende kleinere stukken tot een grote ronde steen.
- Kunststenen worden gemaakt door de molensteenmaker. Hij maakt een mengsel van kwarts met amaril of flintsteen met een bindmiddel dat hij in een vorm giet. Door de verhoudingen van de samenstelling te veranderen kan hij een steen 'op maat' maken voor de molenaar.

Scherpsel: er zijn verschillende scherpfels mogelijk. De molenaar kiest afhankelijk van wat er gemalen moet worden een scherpstel. Dat hakt de molensteenmaker of hijzelf uit op de steen. We kennen:

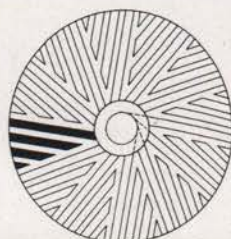
- Zwaaischerpsel; alle groeven lopen in een boog vanuit het midden evenwijdig aan elkaar naar de buitenkant van de steen.
- Pandscherpsel; de groeven zijn in groepen bij elkaar gezet en in de groep krijg je eerst een langere en daarna 3 of 4 steeds korter wordende groeven. Zo'n pandscherpsel kan zowel rechte als gebogen groeven hebben.

Zwaaischerpsel

Pandscherpsel

Rechtscherpsel

Billen: is een molenaarsnaam voor het scherpen van de stenen. De molenaar gaat op zijn knieën met een kussentje eronder op de steen zitten. Hij neemt een bilhamer in beide handen en zet zijn ellebogen op de bovenbenen. Zo

slaat hij met de hamer in de groeven op de steen. Zo'n groef maakt hij aan één kant heel scherp en aan de andere kant gaat die schuin omhoog. Op de foto zie je de molenaar bezig met het billen (scherpen) van een Franse steen. Ook de steen die achter hem in de beugels hangt is een Franse steen. Let op de verschillende stukken.

Molenaar Jan Scheirs aan het werk Foto: Marie Thérèse Kierkels

Hegmulders

Het scherpen van de molenstenen vonden veel molenaars geen leuk werkje. Je moet dan namelijk op je knieën op de molensteen gaan zitten en met een speciale hamer, een bilhamer, de groeven dieper en scherper maken. Dat is een precies werkje, het duurt lang en het moet het liefst gedaan worden als het donker is. Dan heb je namelijk geen vals licht van buiten en kun je door een lamp op de steen te zetten goed de schaduwen van de groeven zien.

Daarbij komt dat het vroeger tamelijk vaak moest gebeuren, soms wel elke maand als er veel gemalen was. Je snapt dat de molenaars dat werk graag aan een ander overlieten, maar het moest wel goed gebeuren anders maalden de stenen niet goed.

In vroeger tijden waren de gezinnen vaak groot met vaak wel acht of tien kinderen of nog meer! Niet alle kinderen (meestal zonen) konden in de molen blijven werken; ze konden dan de kost niet verdienen. En zomaar een nieuwe molen bouwen of er eentje kopen ging ook niet zo makkelijk; dat was duur.

Daarom gingen nogal wat zonen van molenaars als ze thuis het vak geleerd hadden op stap en trokken rond om bij andere molenaars de stenen te scherpen. Kwamen ze bij zo'n molenaar en vroegen of ze de stenen konden scherpen, moesten ze hun handen laten zien. Zaten daar op de bovenkant veel zwarte spikkeltjes in, dan konden ze aan de slag. Dat betekende namelijk dat ze al veel gescherpt hadden, want door het hameren op de harde molenstenen springen er kleine stukjes staal van de hamer af en die springen in het rond en dus ook in je handen.

Zulke rondtrekkende molenaars sliepen 's zomers vaak buiten onder een heg of een hooimijt. Daarom werden ze hegmulders genoemd.

Kind op de molen

MolenKick: Dex

Dex is een echte molenfanaat. Hij wil het liefst dag in, dag uit met molens werken. Hij heeft ook een hoog verantwoordelijkheidsgevoel en is zeer alert, hij ziet en hoort alles aan de molen. Met zijn enthousiasme en brede kennis laat hij als een echte beroepsmolenaar in de dop ons alles van de molen zien.

Bekijk de video op onze website met de QR code en zie zelf hoe leuk een molen is.

Ben jij tussen de 8 en 14 jaar en wil jij net als deze molenkick jouw verhaal vertellen over deze toffe hobby? Dat kan! Stuur een mail met jouw naam, leeftijd en de naam en plaats van de molen waar jij actief bent naar dhm@molens.nl en dan nemen wij contact met jou op!

Wist je dat ...

- Er in Nederland nog maar één molensteenmaker is.
- Een molensteen meestal 1 maal per jaar wordt gebild
- De molenaar altijd maar één steen tegelijk laat billen, de ligger of de looper
- Het gewicht van de molensteen zo zwaar is als een kleine auto (1.000 tot 1.500 kilo)
- Dat de molensteen in de standaard molen de andere kant opdraait dan in andere molens
- Dat molenstenen verschillende maten hebben
- En dat in het zuiden van Nederland de grootste molenstenen worden gebruikt

Recepten

Oliebollen

De lekkerste oliebolletjes bak je zelf. En dat doe je natuurlijk met bloem van de molen! Je kan oliebolletjes naar smaak met of zonder rozijnen en krenten maken. Eet smakelijk!

Bereiden:

1 Meng alle ingrediënten door elkaar in een kom en roer net zo lang tot alle klonten verdwenen zijn en het beslag glad is. Laat het beslag ca. 1 uur op kamertemperatuur rijzen en houd de kom afgedekt met een theedoek.

2 Een gietijzeren pan voor de helft met olie vullen en de olie verhitten tot ca. 180 °C. Met een vetgemaakte juslepel beslag uit de kom scheppen en dit als een bolletje in de pan laten glijden. De oliebolletjes rijzen nog dus schep de pan niet te vol. Na ca. 3 minuten de bolletjes keren, als ze dit nog niet uit zichzelf gedaan hebben. Daarna de bolletjes nog ca. 2 minuten gaar en egaal bruin laten bakken.

3 De oliebolletjes goed laten uitlekken en opdienen met poedersuiker en/of kaneel.

Recept:

- 500 gram (molen)bloem
- ½ liter lauwe melk
- 1 ei
- 10 gram gist
- 5 gram zout

Naar smaak kun je ook nog toevoegen:

- 100 gram rozijnen
- 50 gram krenten

Woordzoeker: Zoek de molenwoorden

Kun je alle woorden die hiernaast staan in de woordzoeker terugvinden? Het gaat om woorden die met molenstenen maken te doen hebben. Als je een woord hebt gevonden, zet er dan een cirkel omheen. Een woord kan zowel van links naar rechts of van rechts naar links geschreven zijn. Of van boven naar onder of andersom. Een paar woorden staan schuin geschreven. Als je alles goed gedaan hebt, kun je met de ongebruikte letters een molenwoord vormen. Succes met puzzelen.

ANTWOORD:

- BILHAMER
- BILLEN
- KERVEN
- KROPGAT
- MAALKANT
- RECHTPAND
- SCHERPSEL
- UITMALEN
- VIJLKANT
- WOLFJE
- ZESTIENDER
- ZWAAIPAND

T	A	G	P	O	R	K	M	O	L	
N	N	E	V	R	E	K	R	D	L	
A	E	N	M	U	D	B	E	N	E	
K	S	T	A	I	N	I	C	A	S	
L	W	N	A	T	E	L	H	P	P	
I	J	O	E	L	M	I	H	T	I	R
V	L	L	K	A	T	A	P	A	E	
E	F	L	A	L	S	M	A	A	H	
E	J	I	N	E	E	E	N	W	C	
N	E	B	T	N	Z	R	D	Z	S	

Quiz

Molen ABC

Heb je nog niet veel kennis van molens en zou je je graag wat meer verdiepen in veelgebruikte termen? Hieronder zie je molenwoorden met hun betekenis. Weet jij welk woord bij welke foto hoort? Vul de juiste letter bij de foto's in.

A **Achterkeuvelens**

'Achterwand' van de kap, aan de linker en rechterkant bestaande uit losse luiken.

B **As**

Hier wordt de wiekenas mee bedoeld.

C **Askop**

Gietijzeren deel aan houten wiekenas waardoorheen de roeden gestoken worden.

D **Aswiel**

Groot tandwiel op de wiekenas. Wordt ook 'groot rad', bovenwiel of 'vangwiel' genoemd.

E **Baard**

Sierlijke plank onderaan de voorkant van de kap.

F **Bergmolen**

Molen die omgeven is door een opgeworpen heuvel; noodzakelijk om bij een hogere molen bij de wieken te kunnen komen.

G **Binnenroede**

Roede die het dicht langs de kap en romp draait.

H **Bonkelaar**

Klein tand wiel met haakse kammen.

Colofon

De Molenmaatjeskrant is een uitgave van De Hollandsche Molen

Aan deze molenkrant werkten mee:

- Nicole Bakker
- Hub van Erve
- Claartje Holman
- Laura Mens

Vormgeving: Vandervliet Design

Adres:
De Hollandsche Molen
Zeeburgerdijk 139
1095 AA Amsterdam
(020) 623 87 03
dhm@molens.nl
molens.nl

De
**Hollandsche
Molen**

